

ÖMER (r.a.) HAKKINDA ALGILAR VE GERÇEKLER

Sorgulayıcı özelliğinden dolayı etkili ve isabetli kararlarıyla çoğu zaman Nebimizin takdirini kazanan Ömer, hem onun en yakınlarından biri ve hem de sahabenin en önde gidenlerinden biri oluyor.

Giriş

Tarih sahnesinde belli bir rolü ve etkisi olan şahısları sonradan gelen nesillerin her türlü role sokabildiklerini görebiliyoruz. Kendisine istedikleri rol biçilen, şahsından farklı karakterler üretilen ve şimdi hakkında bilgi edineceğimiz olan bu etkili kişilerden biri de Ömer (r.a.) olacaktır. Bu çalışmamızda Ömer'in tarih sahnesindeki rolünü, etkisini ve ona sonradan biçilen rollerin ne gibi faydaları ve zararları olduğunu anlatmak istiyoruz.

Nebimizin önde gelen bazı sahabesi ile ilgili bize birçok rivayet ve onların yaptıkları icraatlar konusunda yazılı bilgiler ulaşmıştır. Hakkında yüzlerce rivayet, olumlu ve olumsuz birçok bilgi ulaşan bu sahabeden biri de Ömer'dir.

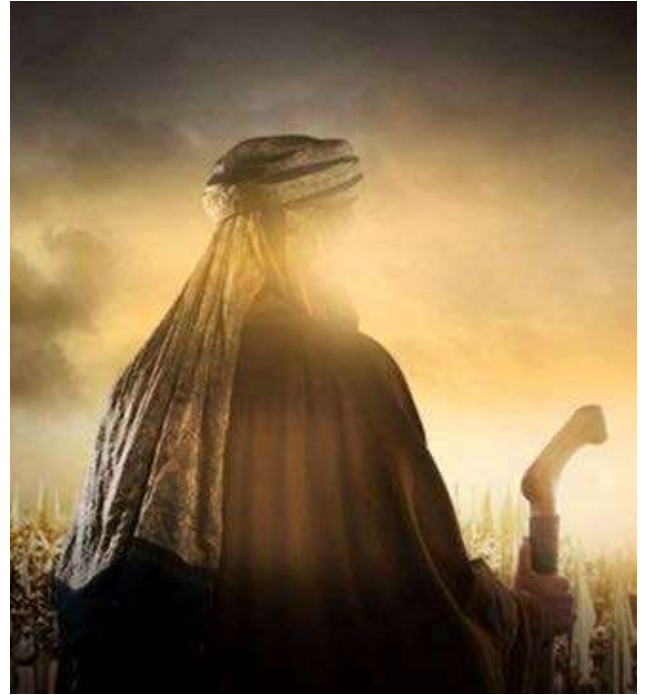
Ömer'in Hayatı ve Müslüman Oluşu

Ömer'in 581 yılında Mekke'de doğduğu rivayet edilir. Mahzum oğulları kabilesine mensup olup babasının ismi Hattab, annesi Fatıma bint Haşam'dır.¹

Gençliğinde deve çobanlığı yaptığı ve sonra ticaretle meşgul olduğu rivayet ediliyor.

İslam'a girişiyle ilgili iki farklı rivayet nakledilir ve bunlar özetle şöyledir:

Mekke müşrikleri, Nebimizin yaptıklarını görüşmek üzere kendi aralarında toplantı yapıyorlar. Bu toplantıya Ömer de katılıyor ve problemi çözmek için Nebimizi öldürmeye karar veriyor. Giderken yolda karşılaştığı kişi, kız kardeşinin de Müslüman olduğunu söyleyin-

¹ Bazı kaynaklarda annesi Hanteme bint Hâşim olarak geçer: Mustafa Fayda, Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ömer md.

ce, hiddetlenip istikametini değişiyor ve kardeşinin evine girerek onu tartaklıyor. Sonra da ona okuduklarını tekrar okumasını söylüyor. Okunan ayetlerin etkisinde kalan Ömer Müslüman olmaya karar veriyor.²

Ömer'in Müslüman olmasıyla ilgili diğer rivayet ise kendi diliyle şöyle anlatılır: “İçkiyi çok sever ve çok içki içerdim. Bir gece yine içki içmek için evden çıktım...” diye başlar ve o gece içki içecek bir yer bulamayınca Kabe'ye uğradığını, orada namaz kılan Nebimizi gizlice dinlediğini ve etkisinde kalarak gizlice Müslüman olduğunu anlatır.”³

Nakledilen her iki olayda Ömer, Resulullah'ın doğru sözlülüğüne ve eminlik vasfına güvenerek Müslüman olmamıştır. O, duyduklarının Muhammed aleyhisselamın sözü olamayacağını anlamış ve dolayısıyla Kur'anın Allah'tan gelen bir vahiy olduğuna ve Muhammed aleyhisselamın da Allah'ın elçisi olduğuna emin olup şehadet getirmiştir.

Nebimizi öldürmeye kalkan Ömer, artık Mekke'de onu korumak için kendi canını tehlikeye atmaya başlıyor. Daha sonra birçok muhacir gibi o da sevdiği yakınlarını, vatanını bırakıp Medine'ye hicret ediyor.

Medine'de kendi kızı Hafsa'yı Nebimize eş olarak veriyor. Sorgulayıcı özelliğinden dolayı etkili ve isabetli

kararlarıyla çoğu zaman Nebimizin takdirini kazanan Ömer, hem onun en yakınlarından biri ve hem de sahabe'nin en önde gidenlerinden biri oluyor.

Bedir ve Uhud savaşına katılıyor. Ömer, Nebimizin kâfirlere karşı yaptığı tüm savaşlarda onunla birlikte olmuştur. Aynı zamanda Rıdvan ağacı altında biat eden sahabe ile birlikte Allah Teala'nın övgüsünü kazanmıştır. Ayet şöyledir:

“O ağacın altında sana bağlılık sözleşmesi yaparken Allah onlardan razı olmuştu. İçlerinde olanı bilmişti de üzerlerine o huzuru indirmişti. Onları, yakın bir fetihle ödüllendirecektir.”⁴

Onlar Allah'tan, Allah da onlardan razı olmuştur. Daha sonra tabii ki onlar ölünceye kadar birçok imtihanlardan geçmişlerdir. İçlerinden bir kısmı sonradan Allah'ın rızasına uygun davranmamış olabilirler.

Ömer'le İlgili Rivayet Yapanlar

Bu başlıkta Ömer'le ilgili söylenenler ve bu söylenenlerin çoğunun gerçeklerle bağdaşmadığını anlatmak istiyoruz. Olayları Kur'an ışığında ve tarihi verilerle değerlendirdiğimiz zaman Ömer'e řu iki sınıfın daha çok iftira ettiğini görmekteyiz:

1. Ömer'i çok seven ve onu yüceltmeye çalışanlar.
2. Ömer'den nefret eden ve onu aşağılamaya çalışanlar.

2 İbn Sad, Tabakat, III, 269-270.

3 İbn Hiřam, III, 166; İbn Hanbel, Müsned, I, 17; Geniş bilgi için, Mehmet Azimli, Ankara okulu yay., Baskı 11, Siyeri Farklı Okumak, Ankara 2018, s. 144.

4 Fetih, 48/18.

İlk sınıfın daha çok Ömer'in etkili şahsiyetini kullanarak kendi amaçlarına ulaşmaya ve kendi isteklerine kavuşmaya çalışan ehli-sünnet mensubu birçok devlet ve din adamı olduğu kanaatindeyiz. Tarihte en çok istismar edilen ve hakkında birçok yalan-yanlış rivayet uydurulan sahabeden biri Ömer'dir.

İkinci sınıf daha çok ehli-Şia'dan oluşuyor ki, onun temeli daha çok kendilerinin amaçladığı siyasi ve tarihi senaryoya dayanır. Bu senaryonun en kötü aktörünün Ömer olmasındaki en büyük etkenin, onun İran'ı fetihmiş olması olduğunu düşünüyoruz.

Şimdi onun yaptıkları ve söyledikleriyle ilgili bize aktarılan önemli rivayetleri, tarihi sıralamayı dikkate alarak aşağıda sunmaya çalışacağız:

a) Ömer'e İsnat Edilenler

Ömer bize ve bizden öncekilere hep sert mizaçlı, acımasız biri olarak tanıtılmış ve henüz İslam'a girmeden kendi kızına bile acımayan katı kalpli, katil biri olarak gösterilmiştir. O, İslam'dan önce Kur'anda da ayıplanan en kötü geleneğin bir iştirakçisi gibi takdim edilmektedir:

İddia: Kızını Diri-Diri Toprağa Gömmüştür

Ömer'le ilgili yazılan kıssaların birçoğunda, onun kendi dilinden şöyle bir olay aktarılır:

*"İki şey vardır ki, hatırladıkça birine güler, diğerine ağlarım. Güldüğüm olay; helvadan put yapar, onlara tapınır ve acıkınca yerdik. Beni ağlatan olay; kızımı biraz büyüyünce onu diri-diri toprağa gömmek için götürdüm ve onu gömdüm."*⁵

Halbuki bu anlatılan ve çok insanın, özellikle de vaizlerin diline destan olan olayın, herhangi bir sahih kaynaktan yer almaması dikkat çekmektedir.

Sahihten kaynaklarda ise Ömer'in kızı olduğunu ve her babanın kolay kolay vermediği değeri kızına vererek ona okuma-yazma öğrettiğini ve sonra da Nebimizle

evlendirdiğini görüyoruz.⁶

Ömere atfedilen bu sözün doğru olmadığına bir diğer göstergesi de şudur:

Ömer, Nebimizle Kays b. Asım arasında geçen bir olay anlatıyor. Bu olayda Kays, kız çocuklarını nasıl gömdüğünden bahseder.⁷ Belki de Ömer'in naklettiği bu rivayet, daha sonra kıssacılar tarafından Ömer'in kişiliğine uygun görüldüğü için büyük bir tadilatla ona yakıştırılmıştır. Dolayısıyla, bazı İslam tarihi kaynaklarında geçen bu olayla ilgili çalışma yapmış çağdaş bir araştırmacı bahsi geçen olayı bazı sebeplerden dolayı gerçek olamayacağı kanaatine varmıştır.⁸ Biz de aynı kanaatteyiz.

İddia: Bedir Esirlerini Öldürmek İstemiştir

Ömer'le ilgili olayları ve rivayetleri gözden geçirdiğimiz zaman onun acımasızlığını simge edinmeye çalışanlarla birlikte bir de onun bu huyunu adaletiyle bağdaştırırları görmekteyiz. Örneğin;

Bazı kaynaklarda Müslümanların Bedir'de Mekke müşrikleriyle yaptığı savaştan sonra elde ettikleri esirlerle ilgili Ömer'in görüşünün Nebimizin görüşünden daha isabetli olduğu gösterilmektedir. Onun ferasetini takdir eden Nebimizin, Ömer'le ilgili şöyle dediği nakledilmektedir: *"Benden sonra peygamber gelecek olsaydı, o Ömer b. Hattab olurdu."*⁹

Bedir esirlerini öldürme konusunda Ömer'in fetvasını uygulamayan Nebimizin inen vahiyle ikaz edildiği ve neticede esirlerin öldürülmesi konusunda Ömer'in isabet ettiği söylenmektedir. Olay şöyle aktarılır:

Bedir Savaşı sonrası Resulullah aleyhisselam elde edilen esirlere ne yapılması gerektiği hakkında ashabıyla istişare etti. Esir meselesi o güne kadar Müslümanla-

5 Geniş bilgi için bkz: Adnan Demircan, "Cahiliye Araplarında Kız Çocuklarını Gömmek Öldürme Adeti", İstem, Ek-1, 2008, s. 26-27.

6 Bkz: M. Yaşar Kandemir, DİA, Hafsa md.; Buhari, Nikah, 33; Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 286.

7 Ömer'in anlattığına göre Temimli Kays b. Asım, Resûlullah'a gelerek "Cahiliye döneminde sekiz kızımı diri diri toprağa gömdüm." dedi. Resulullah "Her birine karşılık bir köle azad et." buyurdu. Kays "Develerim var." deyince "O halde her birine karşılık bir deve kes." buyurdu. Taberani, Mu'cemu'l-Kebir, 18/337; Ali Osman Ateş, DİA, Kays b. Asım md.

8 Geniş bilgi için bkz: Adnan Demircan, a.g.e., s. 19-20, 26-27.

9 Müslim, Fedail, 23; Tirmizi, Menakib, 49.

rın ilk defa karşılaştıkları bir durumdu. Bu konuda Allah'tan gelen bir hüküm de yoktu. Ebu Bekir (r.a.) esirlerin fidye karşılığı saliverilmesi görüşünde olduğunu söyledi. Ömer ise "Ben Ebu Bekir'in görüşünde değilim. Bunlar Kureyş'in liderleri ve komutanları. Bu sebeple onları öldürelim." Sonuçta Nebimiz Ebu Bekir'in görüşüne göre hareket etti. Olayın devamını Ömer anlatıyor. "Ertesi gün Resullahın yanına gittim. Yanında Ebu Bekir vardı ve beraberce ağlıyorlardı. Israrla niye ağladıklarını sordum. Bana, alınan fidyeler karşılığında şu ayetin indiğini söyledi"¹⁰:

"Savaş alanında düşmanı etkisiz hale getirinceye kadar hiçbir nebinin esir alma hakkı yoktur. Siz, dünya malını (hemen elde edeceğinizi) istiyorsunuz. Allah ise Ahireti (sonrasını) istiyor. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır."¹¹

Nitekim bu olaydan sonra Nebimizin Ömer'le ilgili şöyle dediğini rivayet ederler: "Allah, hakkı Ömer'in lisanına ve kalbine koymuştur."¹²

Gelenek bu gibi rivayetlerden hareketle, Muhammed süresinin dördüncü ayet için, yani "esirlerin fidye karşılığında ya da fidyesiz serbest bırakılması" hükmü, küfrün beli kırılıp, hak hâkim olduktan sonra uygulanması gerekir, derler.

Aslında söylenmek istenen şudur: Muhammed suresi 4. ayetinin hiçbir geçerliliği yoktur! Bir daha esirlerle ilgili böyle bir durum olursa, ne bu ayeti ne de Nebimizin uygulamasını değil, Ömer'in görüşünü esas almak gerekir! Nitekim mezhepler bu konuda ayeti ve Nebimizin uygulamasını esas almadan esirlerin öldürülmesini ya da bu konuda son kararı emirin/komutanın vermesini söylemişlerdir.¹³

10 Vâkidi, Meğazi, Beyrut 1984, s. 110.

11 Enfal 8/67.

12 Tirmizî, Menakib 45.

13 El-Kasani, Allaiddin Ebu Bekir b. Mesud el-Hanefi (ö. 587/1191), "Bedaus-senai fi-tertibus-serai, Beyrut, 1982, 7/119; Ömer Nasuhi Bilmen, Hükûku İslamiye ve Istilahatı Fıkhiye Kamusu, 3/403.

Halbuki, Nebimiz Enfal 67. ayette savaş sonrasında değil, savaş esnasında esir aldığı için azarlanmıştır.

Ömer'le ilgili en çok konuşulan ve daha çok Şiiilerde Kırtas (kağıt) olayı diye meşhur olan rivayette Ömer, Nebimizin son vasiyetinin önüne geçen biri olarak gösterilmektedir:

İddia: Vasiyete Engel Olmuştur

Nebimiz aleyhisselam hastalığının iyice ağırlaştığı son günlerinden birinde, "Bana kağıt kalem getirin; size benden sonra hiçbir zaman yolunuzu şaşdırtmayacak bir yazı yazayım (vasiyette bulunayım)." buyurmuştu.

O sırada yanındaki sahabe bunu duydular. Ömer de bu sözleri duyanlar arasındaydı. Resulullah'ın bu isteğine, "Resulullah'ın hastalığı ağırlaştı. Yanımızda Allah'ın kitabı var. O bize yeter." diyerek, kalem ve kırtas (kağıt) getirilmesine karşı çıktı. Orada bulunanlardan bir grup Ömer'i desteklese de diğer grup karşı çıktı ve böylece aralarında tartışma başladı. Bu tartışma uzayıp sesler yükselince Resulullah aleyhisselam "Yanımdan kalkın; benim yanımda tartışma olmaz. Beni kendi halimde bırakın."¹⁴ buyurmuştur. Böylece Resulullah aleyhisselam huzurundaki tartışma ve Kırtas olayı sona ermiş oldu.

Şii ve Sünni kaynaklarında yer alan bu rivayet özellikle Şiiilerde hem siyasi bir malzeme gibi kullanılıyor hem de itikadi temellerden biri gibi takdim ediliyor.

Şiiiler, bu olaydan şöyle bir yorum üretiyorlar: Nebimiz Ali'yi halife tayin etmek için kağıt ve kalem istemiştir. Onun böyle bir vasiyet edeceğini iyi bilen Ömer ve benzerleri bunu engellediler; böylece hilafet, Ali'nin elinden haksız olarak gasp edildi.¹⁵

Kur'an ışığında baktığımız zaman Nebimizin yapma ihtimali olmayan bu tür vasiyetten Şii ve Sünniler kendi

14 Buhari, c. 2, s. 118; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 325.

15 Şerafettin, el-Müracaat, s. 245; Farsça trc, Münazarat, s. 436; Geniş bilgi için: http://tr.wikişia.net/view/K%C4%B1rtas_Hadisesi

mezheplerine yönlendirme ya da savunma amaçlı farklı yorumlar çıkarıyorlar. Nitekim böylesi yorumlardan biri Şiiilerin en önemli inanç kaynaklarından birini oluşturuyor. Örneğin "Sakaleyn" yani iki ağır emanet adıyla meşhur olan rivayeti karşı tarafa delil getiriyorlar.¹⁶

Şia'ya göre vasiyet esnasında Ali'yi tavsiye görevini yerine getirmeyen Nebimizin suçlu duruma düşmesi için bu görevi vasiyetten önce "Gadir-i Hum'da" yaptığı belirtilmektedir.¹⁷ Çünkü Şiiilikte imamların Allah tarafından tayin edildiğine ve bunun Nebimize bildirildiğine inanılır.

Ömer'e karşı nefretin hep canlı tutulmasını amaçlayanlar bir de Onu Nebimizin en çok sevdiği kızı Fatima'nın katili gibi göstermeye çalışmışlardır:

İddia: Ömer Nebimizin kızı Fatima'yı Öldürmüştür

Şii kaynaklarında Ömer'le ilgili şöyle bir olay anlatılır:

Nebimizin vefatı üzerine Sakife'de¹⁸ Müminlerin emirini seçmek üzere toplanan Ensar Ebu Bekir'i seçtikten sonra Ömer ve onun taraftarları Fatima'nın evinin önüne geldiler. Ali ve onun ailesi evde oturuyorlardı. Ömer, evin kapısı önünde durup şöyle bağırdı: Allah yolunda (Ebu Bekir'e) dışarı çıkıp biat etmezsen, seni (evini) yakacağım.

Fatima kapıya geldiğinde Ömer ona: *"Bilin ki, Resulullah senden daha çok başka birini sevmedi fakat, bu kararımı engellemeyecektir. Sonra eve baskın düzenledi, Ali onun karşısına çıkıyor fakat Ali'nin kılıcının kırılması sonucu Ömer onu yeniyor. Sonra evin kapısını yakıyor-*

*lar. Fatima'yı evin kapısı ve duvarı arasında ezerek, karındaki çocuğunun düşmesine neden oldular. Aliyi de zorla dışarı çıkarıp dövdüler ve boynuna ip geçirip sürüdüler."*¹⁹

Şiiiler, böyle bir rivayetin Sünni kaynaklarından Buhari'de, Taberi'de geçtiğini iddia etmişler. Fakat araştırmamız sonucu onların böyle bir rivayette bulunmadıklarını gördük. Şii taraftarlığıyla bilinen Yâgubi tarihinde ise sadece eve baskına gittikleri ve sonra Fatima'nın ikazı üzerine geri döndükleri yazılıdır.²⁰

Bu tür rivayetleri Şiiiliğin sadece Gulat/aşırı kısmında görebiliriz.

Böyle bir olayın varlığını kabul etmek hem Ali'yi hem tüm Haşim oğullarını aşağılamak demektir. Ne Ali'nin ne de Haşim oğullarından her hangi birinin, Fatima'nın katili olarak nitelendirilen Ömer'den kısas talep ettiklerine dair rivayet bulunmamaktadır. Sonraki dönemlerde Ali'nin Ömer'e karşı herhangi bir husumeti olmadan yıllarca onunla birlikte devlet yönetiminde çalıştığı söylenmektedir. Dolayısıyla bu rivayet, onu kendi ailesini bile savunamayan duyarsız ve zavallı biri gibi göstermektedir.

Üstelik kızı Ümmü Gülsüm'ü Ömer'le evlendirmesi ve oğlu Hüseyin'e de onun kızını alması gibi olaylar, Ömer'le Ali arasında herhangi bir kan davasının ve husumetin olmadığını, Ömer'le Fatima annemiz arasındaki senaryonun sonradan hazırlandığını gösterir.

Ömer'in Hilafete geçtikten sonra yaptıklarıyla ve verdiği fetvalarla ilgili birtakım senaryolar da üretilmiştir. Bunu da bir sonraki sayıda ele almaya çalışacağız.

Ümmü Gülsüm'ü Ömer'le evlendirmesi ve oğlu Hüseyin'e de onun kızını alması gibi olaylar, Ömer'le Ali arasında herhangi bir kan davasının ve husumetin olmadığını, Ömer'le Fatima annemiz arasındaki senaryonun sonradan hazırlandığını gösterir.

16 Rivayetin özeti şöyledir: "Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlası'dır. Ve ben size iki emanet bırakıyorum ki, onlara sarıldıkça asla sapmayacaksınız, Allah'ın Kitabı ve İtretim Ehli Bey'im" (Kuleyni, "el-Kafi", c. I, s. 289).

Şia kadar olmasa da Sünni kaynaklarda buna muhalif olarak "Size iki emanet bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve benim cemaatim ve ya sünnetim" diye, rivayetlere rastlamak mümkündür. Timizi, İman, Had: 2641, c. V, s. 26.

Tüm bu rivayetlerin en sahihi, tüm kaynaklarda yer alan kısmıdır: "Size emanet olarak Allah'ın kitabını bırakıyorum", ikinci kısmı her mezhebin sonradan kendine mahsus ilave katmasıyla oluşmuştur.

17 Bu rivayet birçok Sünni kaynaklarda da yer almaktadır.

18 Sakife, sözlükte gölgelik anlamına gelir. Medine halkının hurma kurutmak ve kendi sorunlarını çözmek için toplandıkları bir yerdir. (Mustafa Sabri Küçükkaşçı, DİA, Sakifetü Beni Saide md.

19 Bkz: https://az.wikipedia.org/wiki/M%C3%B6hs%C3%BCn_İbn_%C6%8Fi

20 Bkz: el-Yagubi, Târîhu'l-Ya'kübi, 1/155.